

Tradycja obchodów Święta Trzeciego Maja

Obchody rocznic uchwalenia Konstytucji 3 Maja 1791 r., zależnie od okresu historycznego, były zakazane i przemilczane przez władze lub oficjalne i uroczyste. Z reguły towarzyszyły im manifestacje ludności gromadzącej się na ulicach, placach i w świątyniach.

Próby publicznych obchodów podejmowano podczas rozbiorów, jednak szczególnie w zaborze rosyjskim, spotykało się to z represjami. Dyskusje na temat znaczenia Ustawy Rządowej toczyły się natomiast w środowiskach polityków emigracyjnych czy krakowskiej szkoły historycznej. W latach walki o niepodległość polska pamięć o Konstytucji przetrwała, masowe demonstracje w 100. i 125. rocznicę jej uchwalenia przypominały o utraconej państwowości.

Po odzyskaniu niepodległości uroczyste obchody organizowały władze państwowe i samorządowe. Brali w nich udział m.in. wojskowi, duchowni i członkowie stowarzyszeń. Jednocześnie stosunek do Święta podzielił partie polityczne. Wobec odrzucenia przez Sejm wniosku socjalistów o wprowadzenie dnia wolnego podczas tradycyjnego święta robotniczego 1 maja, odmawiali oni uznawania Święta Narodowego. Tuż przed wybuchem II wojny światowej trzeciomajowe obchody były z kolei okazją do zmanifestowania ofiarności społeczeństwa na rzecz siły zbrojnej państwa.

Po wojnie nowe władze stopniowo marginalizowały Święto, obchodząc uroczystości Święto Pracy 1 maja i Dzień Zwycięstwa 9 maja. Wkrótce zostało ono oficjalnie zniesione. Niepokój władzy budziły motywy patriotyczne, które przetrwały podczas trzeciomajowych uroczystości kościelnych. Rządzący ograniczali znaczenie Święta do organizowanych w tym terminie "Dni Oświaty", czy "Dnia Stronnictwa Demokratycznego". W latach 80. XX w. do tradycji nawiązał ruch społeczny Solidarność organizujący niezależne, masowe obchody. Święto wróciło do kalendarza oficjalnych rocznic po 1989 r., a rok później Sejm ustanowił w dniu 3 maja Święto Narodowe.

Postanowienia Konstytucji 3 Maja 1791 r. i okoliczności jej uchwalenia różnie bywały oceniane przez historyków i publicystów. Niezależnie od tego, Święto 3 Maja przetrwało w pamięci zbiorowej Polaków, łącząc nas szczególnie w momentach przełomowych. Sama Konstytucja z aktu prawnego stała się symbolem historyczno-narodowym. Kolejne rocznice jej uchwalenia były okazją do zmanifestowania wolności narodu względem obcej władzy, czy suwerenności społeczeństwa wobec rządzących. Wielokrotnie powracały słowa z końca XVIII w.: "Nasze wolności są zagwarantowane; jesteśmy wolnym i niepodległym narodem; zrzuciliśmy więzy niewoli i złych rządów".

KALENDARIUM

1791 - uchwalenie przez Sejm Wielki Konstytucji 3 Maja

1792 - obchody pierwszej rocznicy, ceremonia wmurowania kamienia węgielnego pod Świątynię Opatrzności Bożej w Warszawie jako wyraz dziękczynienia za uchwalenie Ustawy Rządowej

1891 - obchody stulecia uchwalenia Konstytucji 3 Maja w trzech zaborach i w ośrodkach emigracyjnych

1907 - odezwa Henryka Sienkiewicza na rzecz zbiórki funduszy na polską oświatę

1916 - wielkie manifestacje niepodległościowe w Warszawie i Łodzi

1918 - manifestacje przeciwko przekazaniu na mocy traktatów brzeskich Ukrainie Chełmszczyzny i Podlasia

1919 - rocznica uchwalenia Konstytucji staje się świętem narodowym

1924 - papież Pius XI ustanawia święto Matki Bożej Królowej Polski dla upamiętnienia Konstytucji 3 Maja

1946 - manifestacja na rzecz niepodległości i starcia z siłami porządkowymi w Krakowie, studenci manifestujący w Łodzi ostrzelani przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa

1951 - zniesienie Święta przez władze

1966 - kościelno-patriotyczne obchody milenium chrztu Polski na Jasnej Górze z głównymi uroczystościami 3 maja

1980 - odrodzenie tradycji niezależnego świętowania 3 Maja, demonstracja w Gdańsku

1982 - manifestacja patriotyczna w Warszawie przeciwko stanowi wojennemu rozproszona przez milicję

1987 - pochód w Krakowie rozbity przez organy bezpieczeństwa

1990 - przywrócenie przez Sejm Narodowego Święta Trzeciego Maja

2011 - 220 rocznica uchwalenia Konstytucji 3 Maja